

Grundtvig gik imod ideen om uhæmmet

Politisk liberalist? På ingen måde. Grundtvig angreb med stærke udtryk ideen om den uhæmmede "Skrive-Frihed"

Hvis jeg opfatter mig selv som et moralsk menneske eller som et kristent menneske, må jeg nødvendigvis gå ud fra, at der findes nogen, som er større, klogere og bedre, end jeg selv er. Hvis jeg ikke er villig til at acceptere den præmis, havner jeg med logisk nødvendighed i skepticismen. Hvis jeg ikke med mine øjne kan se, at der derude – uden for mig selv – er nogen, som er bedre og klogere, end jeg selv er, lider jeg af en slags moralsk eller åndelig blindhed.

At vokse i dyden

Ved at iagttage mindre børn kan man på den måde blive meget klogere. For to år siden fik jeg et barnebarn nemlig lille Anna. Når jeg ser på lille Anna, kan jeg tydeligt se, at hun udmærket er klar over, at der er nogen, som er større, bedre og klogere, end hun selv er eller mener at være. Når jeg ser på lille Anna, kan jeg tydeligt se, at hun stræber efter at blive som sin moder altså større, stærkere, klogere og bedre.

Denne enkle betragtning var kernen i N. F. S. Grundtvigs opfattelse af samfundet, dyden og det enkelte menneske. At blive større, bedre og klogere – altså at vokse i dyden – var ifølge Grundtvigs samfunds- og menneskeopfattelse netop det, som gør en forskel, altså det, som mennesker naturlig efterstræber.

Et eksempel på Grundtvigs samfundsopfattelse var hans holdning til censuren: Grundtvig var i årene fra 1826 til 1838 underkastet den statslige censur, og Grundtvig-forskningen i Danmark har siden 1960'erne haft travlt med at hævde,

at denne censur var en tung byrde for Grundtvig, og at Grundtvig derfor også indædt og logisk nok bekæmpede censuren i Danmark.

Forsvar for censuren

Dette billede, som har haft til hensigt at fortolke Grundtvig som en politisk liberalist, svarer på ingen måde til de synspunkter, som Grundtvig selv formulerede i 1830'erne og 1840'erne. I *Det Danske Fiir-Kløver* fra 1836 forsvarede Grundtvig – efter 10 års uafbrudt underkastelse under den statslige censur – med overbevisning det kongelige censur-system, og han angreb med stærke udtryk den liberalistiske og stadigt mere populære ide om den uhæmmede "Skrive-Frihed". Grundtvig fremførte nødvendigheden af, at der blev sat tydelige "Skranke" for skrivefrihedens "grove Udsvævelser" og "selygiorte Ord-Føreres Penne-Fostre". Det gode, faderlige eller ideale samfund, som Grundtvig beskrev i *Det Danske Fiir-Kløver*, blev nemlig ifølge Grundtvig ikke sikret derved, at selvrådige indbildske enkeltmænd eller egennyttige individer – som havde penge og social status til at få deres meninger bragt i trykken – kunne udnytte en uhæmmet trykke- eller skrivefrihed.

Den hjerteløse individualisme var i 1830'erne ifølge Grundtvig i færd med at undergrave fællesskabet, og den spredte sig som en sygdom i samfundet. Det, som der ifølge Grundtvigs tekst fra 1836 var brug for, var "et kraftigt Middel til at hemme den almindelige Trykke-Friheds grove Misbrug". En "almindelig Trykke-Frihed" var derfor ifølge Grundtvig "en Uting". Et godt samfund grundlægges ikke på en juridisk og helt ensidig sikring af individuelle frihedsrettigheder. At mene, at private enkeltpersoners skrivefrihed skulle være et indiskutabelt samfundsmæssigt gode eller være samfunds-

net skrivefrihed

mæssigt afgørende, er – som Grundtvig skriver – “en Vildfarelse, jeg nu med Glæde paa det Bestemteste frafalder”. I debatten i Danmark i 1830’erne har man ifølge Grundtvig tillagt dette “Skriveri en borgerlig Vigtighed, det paa ingen Maade fortjener”. De fremvoksende samfundsomstyrtende liberale kræfter med deres “Skrig paa Frihed” har ifølge Grundtvigs lille bog om *Det Danske Fiir-Kløver* “langt overskattet Frihaands-Skriftens borgerlige Vigtighed”.

Skadelig frihed

En stor del af de skrifter, som i 1830’erne udkom i den danske offentlighed, var ifølge Grundtvigs samfundsvision fra 1836 skadelige for Danmark og for det fælles bedste, og over for den slags skadelige og unyttige penne-fostre skulle censuren ifølge Grundtvig gøre sit arbejde og træde i kraft med al sin faderlige myndighed og trykkefriheden begrænses. “En almindelig Politi-Censur” var ifølge Grundtvig ikke i sig selv et samfundsmæssigt eller politisk problem – kun måske “et sørgeligt Skrække-Billede men mere for Politiet end for Folket”. I forlængelse heraf foreslog Grundtvig derfor også i *Det Danske Fiir-Kløver* en administrativ reform, en forenkling og en effektivisering af den kongelige censur i Danmark.

Vi har brug for et kraftigt middel til at hæmme den almindelige trykkefriheds grove misbrug ...

Sandheden er praktisk

Grundtvig havde i sine overvejelser over censuren i Danmark to centrale pointer: Den første pointe gik ud på, at *sandheden* af et bestemt udsagn – som for eksempel en politisk mening – også og i høj grad afgøres af de praktiske konsekvenser af det pågældende udsagn. Ifølge Grundtvig kan et udsagn ikke være sandt, hvis det skader alle mennesker eller det fælles bedste. Meninger, som er helt usande og som kun har skadelige konsekvenser for mennesker og samfund, bør derfor ikke bringes i trykken. Det *gode* – eller nyttige og gavnlige – og det *sande* er i Grundtvigs skrifter nøje forbundet. Det, som gør en forskel for mennesker, og som gør dem til frie mennesker, er ifølge Grundtvig, at de hen ad vejen nærmer sig det gode og det sande.

Grænser for det unyttige

Grundtvigs anden pointe var, at de fælles samfundsmæssige interesser nødvendigvis måtte indebære, at der fra det faderlige samfunds side blev sat grænser for helt unyttige, samfundsskadelige og samfundsfjendtlige skriverier. Grundtvig fremhævede i *Det Danske Fiir-Kløver*, at der ikke ligger nogen sand frihed i den omstændighed, at enkelte individer får frihed til at offentliggøre helt private meninger og politiske opfattelser, som skader det fælles bedste og de fælles samfundsmæssige interesser.

I forhold til den debat omkring Muhammed-tegninger og tilsvarende spørgsmål vedrørende presse- og ytringsfriheden, som har pågået de sidste mange år i Danmark, er det altså interessant, at netop N. F. S. Grundtvig så tydeligt og markant gik imod tanken om den uhæmmede skrivefrihed, som ifølge ham ikke kendte til nogen moral, loyalitet eller ansvarlighed over for de fælles samfundsmæssige værdier og interesser.